

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja upravništvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice, št. 5. — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadno vratice, če se natisne enkrat 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Nekaj o šulvereinu in še kaj.

Govor dr. Gregorčca v drž. zboru dne 22. sušca 1889.

(Dalje.)

Sedaj obrnem se k štajarskim deželnim šolskim nadzorstvom, zlasti k deželnemu šolskemu svetu. Opomnim pa, da temu ne manjka tiste turške sile, katerej pravijo: furor teutonicus, pač pa izvirnosti. Pohajka namreč po tistej širokej cesti, katero sta koroškim liberalcem pokazala dva slovenska Efijalta, ali izdajalca.

Dne 22. februarija 1887 izide slaboglasni nemčevalni ukaz štajarskega dež šolskega sveta. Sedaj mu dela mnogo sitnob ta ukaz, ki v predrznem nasprotju s členom 19. državnega osnovnega zakona v vse slovenske šole uvaja nemški jezik kot obligatni predmet, v višjih razredih celó kot poučni jezik. Po znanem: „Abraham je rodil Izaka, Izak je rodil Jakoba, Jakob je rodil Judo in njegove brate“, izide še več podobnih ukazov od deželnega, pa tudi od liberalnih okrajnih šolskih svetov. Vsi merijo na to, nemščino na škodo slovenščine in kvar uspešnega pouka v ljudskih šolah čezmerno razširiti. Slovensko svojo materinščino v ljudskeji šoli uspešno gojiti, to ni Slovincem na Štajarskem mogoče.

Proti vsem ukazom, ki so nasproti državnemu zakonu, vzdignejo se najprvo nekateri slovenski krajni in okrajni šolski sveti, toda ne vselej uspešno. Kmalu namreč namignejo od zgoraj, da ti nimajo pravice pritoževati se zoper odredbe višjih šolskih oblastev. Sedaj poprimejo se stvari slovenski občinski zastopi, pripravljeni iti do državnega sodišča. Vendar kmalu se pokaže, da jim tega ni treba, ker je meseca aprila 1888. rešilo naučno ministerstvo prvo pritožbo Slovincem ugodno, to je v zmislu člena 19. državnega osnovnega zakona. Tako na primer odloči se za štirirazredno ljudsko šolo v Šmariji na slovenskem Štajarskem slovenska materinščina kot izključni poučni jezik,

nemščina pa kot neobvezni predmet za otroke, katerih stariši ob začetku šolanja ne ugovarjajo.

To je v tej šolski borbi za Slovence bila prva zmaga, za nemško liberalni deželni šolski svet štajarski pa prvi poraz. Ta uspeh spodbudi še mnogo drugih slovenskih občin, katere zaporedoma ulagajo pritožbe zoper ponemčevalni ukaz. Kolikor jih je srečno dospelo v naučno ministerstvo, bile so vse Slovincem ugodno rešene. Pri tem ustraši se deželni šolski svet jako silno. Boji se, da mu ne bi popolnoma spodletelo z borbo zoper Slovence. V tej svoji sili hoče pomagati si z nekaterimi birokratskimi domačimi zdravili, najprvo ustavi rešenje došlih slovenskih pritožeb; ne pusti jim odhajati v ministerstvo, ampak zadržuje jih samovlastno in protipostavno. Med tem ukaže okrajnim glavarstvom, naj dotične občinske zastopnike zdelavajo, dokler ne prekličejo svojih pritožeb. (Čujte, čujte! na desni) Žalostnemu nalogu je, kolikor meni znano, ustregel samo jedini okrajni glavar Brežiški, kakor čujem nerad, toda brez pravega uspeha. Preklicale so samo štiri občine!

O tej zadevi smo državni poslanci: gosp. M. Vošnjak in tovariši v tej visokej zbornici stavili interpelacijo do ministerstva notranjih zadev. Znano je, kako točno minister notranjih zadev na interpelacije odgovarja. Toda tukaj opazujemo izjemo: nam še do današnjega dne odgovora ni podal. Vendar kljub temu je ona interpelacija na Graške gospode ponemčevalce uplivala, kakor curek mrzle vode. Razhladila jih je tako, da sklenejo milejših strun ubrati. Razpošljejo namreč po okrajnih šolskih svetih uljudna povabila dotičnim občinam, naj še jedenkrat preudarjajo in sklepejo o svojih pritožbah, ob jednem naj pa povedó, koliko ur bi se naj učila nemščina kot neobligaten predmet in kdo bode stroške plačeval. To je bilo uljudno pa tudi zvito. No, slovenski kmetje so tudi umeli biti uljudni in zviti, uljudni, ker so povabilu ustregli, zviti, ker so primèren odgovor našli. Sklenejo namreč pri svojej pritožbi ostati

in terjajo iz nova, naj se precej rešijo v zmislu člena 19. državnega osnovnega zakona. Tudi zaželeni pedagoški pouk dali so deželnemu šolskemu svetu poudarjajoč, da ne kaže v ljudskih šolah prerano začeti s tujo nemščino, vsaj ne pred četrtnim šolskim letom in k večjemu 2 do 3 ure na teden. Zastran plačila zavračajo deželni šolski svet na § 6 šolskega zakona, iz katerega lahko sam poizvé, kdo ima tukaj plačevati.

To je bil drugi poraz za deželni šolski svet štajarski; ta je sedaj prisiljen došle pritožbe odposlati naučnemu ministerstvu, kjer bodo rešene, kakor druge pred njimi, v zmislu člena 19. državnega osnovnega zakona. Gospodje v Gradci so hoteli vse ponemčiti, a sedaj morajo doživeti, da še tisto nepotrebno nemščino, katero smo dobrohotni Slovenci doslej v svojih šolah trpeli, stisnejo v prave meje. Nemško-liberalni deželni svet nahaja se v sitnih zadregah. Svetujemo, naj prečita nemškega pesnika Rückerta pesen: „Der Hausherr und die Katzen“, to je: hišni gospodar in mačke (Veselost, na desni) ter premišljuje naslednjo vrstico „Blinder Eifer schadet nur“, to je: strast slepi in le škoduje! (Dalje prih.)

Namen in pomen verske šole.

(Dalje.)

Vi morebiti mislite, da je v zadnjem času boljše. Jaz Vas moram iznenaditi ter navesti govore pri učiteljskih zborovanjih in sklepe. V Celovci je nekdanj petočlenski avstrijski učiteljski skupščina sklenila to-le resolucijo: „Z ozirom na to, da se verski poduk opira na dogme, katerih vsebina je v nasprotju z naravoslovjem in praktičnimi zahtevami vsakdanjega življenja, izreče se petočlenski avstrijski učiteljski skupščini iz pedagoških vzrokov proti veronauku v šoli“. (Prav dobro! Čujte, čujte! na desnici.)

Leta 1885 je neki učitelj in vrednik društva nekega lista na shodu nižje-avstrijskega učiteljskega v Mistelbachu imel govor, ki je bil s pohvalo sprejet. Dotično mesto se glasi: „Nemogoče je z duhovniki sodelovati; učitelj uči podlago modérne vednosti, duhovnik srednjeveško šolastiko, učitelj uči boj za obstanek, duhovnik veselje nebes; nepremostljiv prepad je med obema vzgojiteljema človeštva, mi ne moremo nazaj, mi moramo vednosti učiti, kakor jih daje kultura“. (Veselost na desnici.)

Ugovarjali mi bote, da je to iz leta 1885 in ne iz leta 1889. Gospôda, minolo poletje Vam je še blizu. V Gradci je bil učiteljski shod, kjer so bili gospodje nezadovoljni z mojim predlogom. Z velikim veseljem so pozdravili Nestorja liberalnih učiteljev, ki je rekel med drugim: „Po mojem prepričanju ne pride šola nikoli do trdnega stališča; vedno bo stvar pre-

pira in boja, dokler se popolnoma ne ločite cerkev in šola. Tu so nasprotja, ki se ne morejo poravnati. Tisti, ki misli, da morete šola in cerkev biti pod jedno streho, je po moji misli bedak, omahljiv značaj, ali pa dobrosrčen mož, ki hoče obema prav storiti, ali to se ne dá zvršiti. Bodimo skromni; trdimo, da ne moremo dokazati, kar cerkev uči v dogmah; mi nočemo nikogar odgovarjati od vere, pa tudi nikomur je vsiljevati“. (Dr. Polak: Dobro!)

Gospôda, sami sodite, ali še smemo takim učiteljem, ki imajo take namene, izročiti versko vzgojo našega ljudstva brez verskega nadzorstva? Zelo in odkritosrčno spoštujem plemeniti in trudapolni poklic ljudskega učitelja, ki služi človeštvu. Kar so podčastniki za armado, to so ljudski učitelji za modérno kulturo, ki dobé duha otroka kot novince, učijo ga hoditi in najboljšega orožja, jezika in pisave. (Čujte, čujte!)

Čislam in spoštujem učiteljstvo, dokler v svojih mejah vestno izvršuje svoj poklic; ako pa učiteljski voditelji prestopijo meje poklica ter gredo na politično polje na povelje stranke, katere glasila se jim dobrikajo, na slovstveno polje s hipotezami, ki so v modi, in na versko polje v imenu neke premočne filozofije, potem smemo pač vprašati po naslovih, ki opravičujejo to postopanje. Te naslove moramo iskati zunaj strokovne omike, ki je potrebna za vsak stan, te moramo iskati v splošnji omiki, ki se dobi v pripravnica. To je navadno šest razredov gimnazije brez grščine in nemščine. In iz te svetle visočine gledajo na nas revne nevedneže (Prav dobro!), ki smo se po gimnazijskih naukah posvetili jurističnim, bogoslovskim, diplomatskim ali vojaškim vědam, iz te visočine gledajo na nasprotje med vednostjo in vero, med vednostjo, kateri se ravno niso posebno približali, in vero, katero lažje zavržejo, nego se je uče in spolnjujejo. (Pohvala na desnici.)

Secchi, največji modérni astronom, solnčni fizik in spektralni analitik je znal zvezati slavo učenjaka z duhovnikovo pobožnostjo, in Pasteur, največji živeči biolog, veruje na Boga, kakor vsak najpriprostejši človek. Toda liberalni elementi učiteljstva zasledili so strašno nasprotje med vero in vednostjo in ga kot svoj sklep objavljajo svetu. (Prav dobro! na desnici.) In z ozirom na ta javni boj proti veri, ki se ponavlja vsako leto in objavlja v uradni obliki, očita poslanec za trgovsko zbornico v Hebu oni stranki, katero je ljudstvo sem poslalo, da bi mu branili vero, da je iz farizejev. Gospôda moja! Tako očitane ne potrebuje premisleka. Vendar pa moramo obžaljevati, da se mož tolikega imena poslužuje zaničevanja, ko ni imel dokazov. (Glasna pohvala na desnici.) Pa sam je čutil, da mora še za jeden korak naprej, in tu se nam je izpovedal. Rekel je, da prizna,